

Η Ουμ Γιούσεφ – κάποτε την έλεγαν Αμίνα –, καθισμένη ανακούρκουδα στην ψάθα μπροστά στην ταμπλία, τη στρογγυλή χαμηλή σανίδα που χρησίμευε για τραπέζι, έξυνε με τα νύχια της τα μισοκολλημένα υπολείμματα φαγητού στον πάτο του τέντζερη. Αφού τα ξεκόλλησε, τα μάζεψε με τη χούφτα και τα έριξε στις κότες. Είχε φτιάξει για τα δισέγγονά της, που είχαν πάει να την επισκεφθούν εκείνο το μεσημέρι, το αγαπημένο τους φαγητό: ρύζι σπυρωτό, με παχύ βούτυρο γκαμούσας – βουβαλιού. Φάγανε σαν λιμασμένα κι έφυγαν αμέσως, ποιο να βοηθήσει στο χωράφι, ποιο να ταΐσει και να πλύνει τα ζώα, ποιο να τραβήξει τη φελούκα.

Μια λασπόχτιστη κάμαρα στρωμένη με ψάθα, ίσα ίσα στα μέτρα της, ήταν όλο κι όλο το σπιτικό τής Ουμ Γιούσεφ. Από χρόνια είχε απομείνει μόνη και δεν χρειαζόταν μεγαλύτερο. Ζώα δεν είχε πια – τι να τα

έκανε εξάλλου; Μόνο δυο τρεις κότες κρατούσε, για να της κάνουν τ' αυγά.

Σηκώθηκε με κόπο. Βόγηξε απ' τους πόνους που της προκαλούσαν οι δύσκαμπτες γέρικες αρθρώσεις και με μεγάλη προσπάθεια σήκωσε τον βαρύ χάλκινο τέντζερη. Τον ισορρόπησε στο κεφάλι προσεκτικά, άνοιξε την ελαφριά σανιδένια εξώπορτα, βγήκε έξω και πήρε το χωμάτινο δρομάκι ίσα για το ποτάμι.

Είχε βαρύνει πια από τα χρόνια και λαχάνιαζε σε κάθε βήμα. Ευχαριστούσε όμως πάντα με ευλάβεια τον Αλλάχ που την κρατούσε ακόμα στη ζωή.

«Χάμντου Λιλλάχ! Δόξα τω Θεώ. Βαστάνε τα κότσια μου ακόμα. Όσα χρόνια κι αν έχεις στη πλάτη σου, δεν θέλεις να φύγεις από τούτη τη ζωή. Κι αν ήταν σκληρή και δύσκολη, ζωή είναι αυτή, έχει τη γλύκα της. Σάμπως ξέρουμε πώς θα είναι η άλλη που μας περιμένει; Καλά καθόμαστε εδώ χάμω».

Ήταν γνωστή η φιλοσοφία της για τη ζωή σε όλους τους συγχωριανούς. Όλοι ξέρανε πως η Ουμ Γιούσεφ, η γεροντότερη του χωριού, δεν ήθελε να πεθάνει. Έλεγαν πως είχε κάποιο μαγικό δεσμό με τη ζωή, κάτι σαν μυστική συμφωνία με τον Θεό. Και ήταν σαν να είχαν ανάμεσά τους μια αγία ή μια εκλεκτή του Αλλάχ, που ερμήνευε τα μηνύματά του και μάντευε την οργή του. Δέος και σεβασμό ένιωθαν οι πάντες γι' αυτήν. «Το χέρι του Αλλάχ την έχει αγγίζει», έλεγαν.

Τα μικρά παιδιά την αγαπούσαν και, μόλις την έβλε-

παν, έτρεχαν και την πολιορκούσαν. «Για Ουμ Γιούσεφ, για Ουμ Γιούσεφ, πες μας ένα παραμύθι», φώναζαν όλα μαζί.

Κι εκείνη, μεγάλη παραμυθού, ποτέ δεν τους χαλούσε χατίρι. Τα κάθιζε όλα γύρω της κι άρχιζε την αφήγηση. Η γέρικη φωνή, απόμακρη, βραχνή, σαν να 'φτανε απ' τα βάθη των αιώνων, μαγνήτιζε τα πιτσιρίκια.

Μιλούσε για το αρχέγονο ποτάμι, τον Νείλο, που κατέβαινε από πολύ μακριά, όπως έλεγαν οι παππούδες τους, απ' τα βάθη της Αφρικής, και ο Αλλάχ τον είχε οδηγήσει στον τόπο τους, που ήταν κάποτε μια απέραντη έρημος, για να τη δροσίσει με τα νερά του, να την ποτίσει και να την πρασινίσει με τις πλημμύρες του. Κι όταν η γη έγινε μια καταπράσινη όαση, την ονόμασε Αίγυπτο. Και την έκανε την πιο ωραία χώρα του κόσμου. Τότε έβαλε τους βασιλιάδες – τους φαραώ – να την κυβερνάνε, χιλιάδες χρόνια πριν. Κι εκείνοι, με τη βοήθειά του, χτίσανε μεγάλα παλάτια και ναούς και πυραμίδες, για να τον υμνούνε.

Η φαντασία της γριούλας έβγαζε φτερά. Όλα περνούσαν απ' το χέρι του Αλλάχ, που ήταν πάντα το επίκεντρο του παραμυθιού.

Τα παιδιά άκουγαν εκστατικά και θαύμαζαν την Ουμ Γιούσεφ για όσα ήξερε.

Η γριά φελάχα προχωρούσε αργά στο μονοπάτι με τον βαρύ τέντζερη στο κεφάλι. Τα ξυπόλητα πόδια δεν

καίγονταν πια απ' το καυτό χώμα. Το δέρμα είχε σκληρύνει και είχε χάσει κάθε αίσθημα ζεστού ή κρύου.

Απ' τις φωνές και τη βοή κατάλαβε πως πλησίαζε στο ποτάμι.

Η κίνηση στην όχθη ήταν πάντα ζωηρή εκείνη την ώρα. Τα αγόρια οδηγούσαν τις γκαμούσες, τα βουβάλια, στο ποτάμι για λουτρό, μετά το ολοήμερο ζέψιμο στο μαγγανοπήγαδο, στο άροτρο, ή στο φορτωμένο κάρο. Ολόγυμνα προχωρούσαν τα παιδιά με τα ζώα μέσα στο νερό, για να τα δροσίσουν και να δροσιστούν, να τα πλύνουν και να πλυθούν. Κι ενώ πλένονταν κατορούσαν, ζώα και παιδιά μαζί.

Λίγο πιο κάτω οι κοπελιές γέμιζαν τις στάμνες με νερό, έτριβαν τετζερέδια, έκαναν μπουγάδα.

Μόλις η Ουμ Γιούσεφ έφτασε λαχανιασμένη στο ποτάμι, οι νεαρές φελάχες έτρεξαν να τη βοηθήσουν να κατεβάσει τον τέντζερη απ' το κεφάλι. Αφού λυτερώθηκε απ' το βάρος, έδωσε στα κοριτσόπουλα χίλιες ευχές, απ' αυτές τις πλούσιες, ζεστές, μοναδικές αραβικές ευχές. Έπειτα κάθισε να ξεκουραστεί πάνω στο χαμηλό παγκάκι με τη στρωμένη ψάθα που της είχε φτιάξει ο γιος της, ο Γιούσεφ, κοντά στην όχθη. Έλυσε το μαντίλι απ' το κεφάλι, σκούπισε τον ιδρώτα απ' το πρόσωπό της και το ξανάδεσε πάλι σφιχτά. Αφού ξαπόστασε, σηκώθηκε, κάθισε σταυροπόδι χάμω, πήρε μια χούφτα άμμο κι άρχισε να τρίβει το σκεύος με χέρια κοκαλιάρικα, αγκυλωμένα, γαμψά, που δούλευαν

με όση δύναμη τους είχε απομείνει. Έπειτα το ξέπλυνε στο ποτάμι, το αναποδογύρισε πάνω σε μια πέτρα και το άφησε να στεγνώσει.

Οι νεαρές φελάχες, ίσα ίσα πριν από τη δύση τού ήλιου, τελείωναν τις δουλειές. Τότε, στάμνες, τεντζερέδια, μπουγάδα, όλα φορτώνονταν και ισορροπούσαν στο κεφάλι. Με το βάρος ο άξονας του κορμιού μετατοπιζόταν ελαφρά, εκείνο λύγιζε με χάρη, τα χέρια ακουμπούσαν ανάλαφρα στους μηρούς και οι γοφοί λικνίζονταν πέρα δώθε σε χορευτική περπατησιά.

Λυγερές, μελαιψές, με δέρμα φωτεινό σαν κεχριμπάρι και μάτια βελούδινα, τις έβλεπες να πορεύονται την ώρα του γυρισμού, αρχέγονες φιγούρες, αναλλοίωτες μέσα στον χρόνο.

Την ώρα εκείνη, που ο ήλιος έγερνε στη δύση κι απομακρύνονταν άνθρωποι και ζώα, η Ούμ Γιούσεφ ατένιζε τον Νείλο. Της άρεσε να βλέπει τις φελούκες να αρμενίζουν με ανοιχτά πανιά, με τα ύφαλά τους βυθισμένα στο νερό απ' το βάρος της άμμου, του χαλικιού ή της πέτρας που κουβαλούσαν.

Κάθε σούρουπο πρόσμενε να ακούσει το γνώριμο νοσταλγικό, παθιάρικο τραγούδι του παιδιού της και να αγναντέψει τη φελούκα του από μακριά. Να τον αναγνωρίσει, να τον καμαρώσει όρθιο τιμονιέρη με τη λευκή του γκαλαμπία στον άνεμο, ίδιον θεό που κυβερνάει τη βάρκα του. Να διακρίνει τις φιγούρες τού εγγονού και του δισέγγονου, ακούραστων βοηθών τού

γιου της. Κι όταν δεν φύσαγε ο αγέρας και τα πανιά δεν φούσκωναν, κι όταν η φελούκα δεν γλίστραγε πάνω στα νερά σαν τρεχαντήρι, τότε ο Γιούσεφ την άραζε αργά στην όχθη και πηδούσε στη στεριά με γιο και εγγονό για να χαιρετήσουν τη μάνα, τη γιαγιά, την προγιαγιά. Κι αφού πατέρας και γιος ξανάμπαιναν στο πλεύσιμο, ο μικρός δεκάχρονος εγγονός έμεινε στη στεριά κι άρπαζε με δεξιοσύνη το σκοινί που του έριχνε ο παππούς του, το πέρναγε θηλιά στο κορμί του κι άρχιζε να προχωράει κατά μήκος της όχθης αργά αργά, σέρνοντας με κόπο τη βαριά φελούκα.

Δεν ήξερε η Ουμ Γιούσεφ πότε θα περνούσαν. Κάθε μέρα όμως καρτερούσε το πέρασμά τους πριν από την εσπερινή προσευχή.

Κι όταν η δυνατή, καθάρια φωνή του μουεζίνη ακουγόταν από τον ψηλό στρογγυλό εξώστη του μιναρέ καλώντας τους πιστούς σε προσευχή, τότε η πιστή φελάχα έστρωνε την ψάθα χάμω κι άρχιζε τις μετάνοιες στον Αλλάχ.

Οι ανταύγειες της δύσης χρύσιζαν την ψάθα, ρόδιζαν το μαύρο ρούχο της γονατιστής γυναίκας.

«Δεν πέρασε σήμερα. Ίσως αύριο», έλεγε κι έπαιρνε τον δρόμο του γυρισμού.

Τρεις γενιές στο ποτάμι. Κι άλλες τόσες στο χωράφι, κι άλλες στο εκκοκκιστήριο του βαμβακιού... κι άλλες στα έργα και στα γεφύρια, τόσες είχε δώσει η Ουμ

Γιούσεφ στο χωριό. Καρπερή γυναίκα! Κι ο μακαρίτης πού να την αφήσει μια νύχτα ήσυχη. Ραΐς – επιστάτης – στα αρδευτικά έργα, πάλευε ολημερίς στο εργοτάξιο και το βράδυ, αφού αποκοιμιούνταν παιδιά και ζώα στη λασπόχτιστη κατοικία, την άρπαζε μες στο σκοτάδι στην αγκαλιά του και φύτευε μέσα της τον σπόρο.

«Το Κοράνι ευλογεί αυτή την πράξη, αφού ο προφήτης επιτρέπει να έχουμε πολλές γυναίκες, αλλά εγώ δεν θέλω άλλη, γιατί μόνο εσένα αγαπώ», της έλεγε ο άντρας της, ο Άλι.

Δεκατριάχρονο όμορφο κι άγουρο κοριτσόπουλο ακόμα την είχε παντρέψει ο πατέρας της.

Κι όταν άρχισε να γεννά τη μια μετά την άλλη τις κόρες, κόντεψαν να πεθάνουν απ' τον καημό άντρας και γυναίκα.

Μα να που τους λυπήθηκε ο Αλλάχ, και το πέμπτο παιδί στη σειρά γεννήθηκε αγόρι. Ο Γιούσεφ! Έτσι η μάνα του, από Αμίνα που τη φώναζαν ως τότε, απέκτησε επιτέλους το δικαίωμα να φέρει τον τιμητικό τίτλο που πρόσφερε το πρώτο αρσενικό παιδί σε κάθε μάνα: από εκεί και πέρα θα την έλεγαν Ουμ Γιούσεφ, μητέρα του Γιούσεφ.

Ακολούθησαν άλλα τρία παιδιά, όλα αρσενικά.

Το χωράφι δεν το αγαπούσε η Ουμ Γιούσεφ.

Ξένη γη. Ιδιοκτησία του πασά – τότε, πολλά χρό-

νια πριν από τον Νάσερ. Στην πιο τρυφερή ηλικία, διπλωμένη στα δυο, η μικρή Αμίνα, μαζί με τα άλλα φελαχάκια, μάζευε το μπαμπάκι, έκοβε το ζαχαροκάλαμο, θέριζε το στάρι στον κάμπο. Πάνω απ' το κεφάλι τους κρεμόταν μόνιμα η απειλή: ο ραΐς, με το μαστίγιο στο χέρι. Σκληρή η ζωή, ατέλειωτος ο μόχθος, τόσος που μια μέρα η μικρή Αμίνα δεν άντεξε άλλο κι έσυρε ανάμεσα στα σφιγμένα δόντια της μια φοβερή κατάρα ενάντια στον πασά.

Δεν πέρασε πολλή ώρα κι είδε με τρόμο να σκοτεινιάζει στο βάθος ο ορίζοντας. Μια τεράστια γκρίζα κηλίδα προχωρούσε σαν σκουρόχρωμο σύννεφο κι ένας παράξενος βόμβος γέμιζε τον χώρο. Μια απειλή κατέβαινε ίσα απ' τον ουρανό. Η οργή του Αλλάχ ετοιμαζόταν να ξεσπάσει ανελέητη πάνω στο κτήμα τού πασά. Το σταχτί, απειλητικό σύννεφο πλησίαζε, η βοή δυνάμωνε.

«Ακρίδεες», φώναξε ένας φελάχος με τρόμο.

Ένα σμήνος ακρίδες έπεσε σαν κεραυνός πάνω στο χωράφι. Οι αγρότες, πανικόβλητοι, κρύβοντας το πρόσωπό τους, τις έδιωχναν με μαντίλια, φτυάρια, κοντάρια, ό,τι έβρισκαν.

Άνιση μάχη, όπου ο άνθρωπος κρίθηκε αδύναμος αντίπαλος. Μέσα σε λίγα λεπτά τα έντομα είχαν αφανίσει τη βλάστηση μεγάλων εκτάσεων καλλιεργημένης γης.

Η Αμίνα πήρε την εκδίκησή της. Πίστεψε πως εισα-

κούστηκε από τον Αλλάχ και πως τον είχε πια οριστικά με το μέρος της. Ορκίστηκε πως δεν θα ξαναπατούσε στο κτήμα.

Πριν βραδιάσει, η Ουμ Γιούσεφ είχε πάρει τον δρόμο του γυρισμού. Μόλις έφτασε στο σπιτικό της, έσπρωξε την πόρτα με το πόδι της και μπήκε μέσα. Ακούμπησε τον τέντζερη πάνω στην ταμπλία, άναψε μια μικρή λάμπα πετρελαίου και βγήκε έξω να καθίσει στο κατώφλι. Ο ύπνος δεν ερχόταν εύκολα. «Τα γεράματα διώχνουν τον ύπνο. Είναι θέλημα του Αλλάχ, για να χαρεί πότε ο γέρος τη ζωή», έλεγε.

Καθόταν εκεί, σταυροπόδι, με την πλάτη ακουμπισμένη στον λασπόχτιστο τοίχο. Οι περαστικοί που γυρνούσαν απ' το χωράφι, το εργοτάξιο ή το ποτάμι τη χαιρετούσαν με σεβασμό:

«Μασά αλ χερ, καλό βράδυ, για Ουμ Γιούσεφ».

«Μασά αλ νούρ, βράδυ φωτός, παιδί μου».

Η νύχτα προχωρούσε και η Ουμ Γιούσεφ δεν είχε σαλέψει από τη θέση της. Κοίταζε τα αστέρια. Χρόνια τώρα εντόπιζε τη θέση τους, παρακολουθούσε τη μετακίνησή τους. Παρατηρούσε τον ήλιο, το φεγγάρι. Χάρη σε ένα περίεργο ένστικτο προέβλεπε τον καιρό, τις πλημμύρες του Νείλου, τις θεομηνίες, την καλή ή την κακή σοδειά. Προμάντευε γεγονότα. Για το καθετί έβλεπε προφητικά σημάδια, καλούς ή κακούς οιωνούς. Ερμήνευε τα όνειρα... ερευνούσε την άμμο στον βυθό

κοντά στην όχθη του Νείλου. Μα είχε και θεραπευτικές ικανότητες. Μια διαίσθηση, μια γνώση, που έφταναν παράξενα, μέσα από δρόμους μαγικούς και μνήμες αρχαίων προγόνων, θα 'λεγες.

Όπου υπήρχε άρρωστος ή πληγωμένος, η Ουμ Γιούσεφ έπαιρνε το καλάθι με τα βότανά της και έτρεχε. Όπου υπήρχε πονεμένος, φτωχός ή ορφανός, έτρεχε. Όπου υπήρχε διχόνοια ή καβγάς, πάλι έτρεχε, να συμφιλιώσει, να γαληνέψει τα πνεύματα. Κι όταν ο μιζάγιεν, ο κουρέας του χωριού, πήγαινε με ψαλίδια και ξυράφια στα μικρά αγόρια για την περιτομή, τότε κι αν έτρεχε η Ουμ Γιούσεφ. Έπαιρνε μαζί με την αγάπη της βάλσαμα και βότανα, για να αλείψει τις πληγές, να ανακουφίσει τον πόνο των μικρών θυμάτων μιας πανάρχαιας παράδοσης.

Το χωριό, λίγο πιο κάτω απ' τις δοξασμένες Θήβες της αρχαίας Αιγύπτου, το σημερινό Λούξορ στην Άνω Αίγυπτο, κουβαλούσε την ιστορία της μυθικής πολιτείας. Πολλοί κάτοικοι, πανέξυπνοι και δραστήριοι Σαϊντηδες – κάτοικοι της Άνω Αιγύπτου –, είχαν πιάσει δουλειά ως εργάτες στις ανασκαφές των Θηβών που πραγματοποιούσαν ξένες αρχαιολογικές σχολές. Δεν άργησαν να μάθουν να μιλούν σπασμένα αγγλικά και γαλλικά και να εξελιχθούν σε υποτυπώδεις ξεναγούς.

Ο Αμ Μουστάφα, ο πατέρας της Αμίνα, ήταν ένας απ' αυτούς. Από απλός σκαφτιάς τα κατάφερε, με τις

αρετές που διέθετε, να ζει με τα μπαζίσια των «φιλεύσπλαχων» τουριστών.

Με το πρώτο λάλημα του πετεινού τα βλέφαρα της Ουμ Γιούσεφ άρχισαν να βαραίνουν:

«Ώρα να πάω να γείρω στην ψάθα μου ώσπου να ξεμερώσει ο Αλλάχ τη μέρα».

Η Αμίνα είχε κρατήσει τον όρκο της. Δεν είχε ξαναπατήσει στο χωράφι του πασά.

Ο πατέρας της, που είχε να ταΐσει οχτώ παιδιά, αναγκαζόταν να τα βάλει στη δουλειά, ανήλικα ακόμα, για να ζήσει η οικογένεια.

Μόλις η Αμίνα εγκατέλειψε τη δουλειά στο χωράφι, την έστειλε να δουλέψει στις οικοδομές. Η ανέγερση δύο μεγάλων ξενοδοχείων στο Λούζορ είχε απορροφήσει πολλούς εργάτες των περιχώρων.

Όμως κι εκεί τα πράγματα δεν ήταν πολύ καλύτερα. Ανήλικο κορίτσι, για λίγα γρόσια μεροκάματο, μετέφερε απ' το πρωί μέχρι τ' απομεσήμερο πάνω στο τρυφερό κεφαλάκι της ασήκωτες αραουάνες – μεταλλικές λεκάνες – με μπετόν. Κι εκεί, όπως και στο χωράφι, ο ραϊς στεκόταν από πάνω τους. Όμως δεν κράταγε μαστίγιο, όπως ο άλλος, ούτε αγρίευε, ούτε ήταν απειλητικός. Είχε βλέμμα καλοσυνάτο. Για χάρη του η Αμίνα δεν έσερνε κατάρες.

Όμως ήθελε να φύγει. Ήθελε να πάει να δουλέψει

με τον πατέρα της. Εκεί, κάτω απ' τη σκιά των γιγαντιαίων ναών των προγόνων τους, να βλέπει το απέραντο ποτάμι. Να το διασχίσει με τη βάρκα, να περάσει στην αριστερή όχθη, να δει την Κοιλιάδα των Βασιλέων, τους τάφους, τις χρυσοστόλιστες μούμιες.

Άκουγε τις ιστορίες του πατέρα της για τους αρχαίους προγόνους, για τη γνώση, για τη σοφία, για τον πολιτισμό τους. Άκουγε για τους τρομερούς θεούς, τους φαραώ, για το βαλσάμωμα των νεκρών, για το ταξίδι τους στον άλλο κόσμο, για τους μυστικούς κώδικες, τις μαγικές φόρμουλες και τις δοκιμασίες που έπρεπε να περάσει η ψυχή τους για να κερδίσει την αθανασία. Άκουγε για το βιβλίο των νεκρών, για τη μαγική δύναμη των ιερέων. Άκουγε... άκουγε και παραμυθιαζόταν.

«Δεν έχει εδώ δουλειά για σένα, παιδί μου», της είπε με λύπη ο πατέρας της μια μέρα που εκείνη επέμενε.

Απελπισμένη η μικρή συνέχισε να κουβαλάει λεκάνες με μπετόν.

Όσπου ένα βράδυ, πέφτοντας να κοιμηθεί, είπε με σιγουριά:

«Αύριο κάτι θα συμβεί και δεν θα ξανακουβαλήσω αραουάνες».

Αμέσως μόλις την πήρε ο ύπνος, είδε ένα παράξενο όνειρο...

Είδε πως ήταν στο γιατί κι είχε αρχίσει η δουλειά. Όταν έσκυψε να σηκώσει την αραουάνα, γεμάτη μπετόν, για να την ακουμπήσει στο κεφάλι, η λεκάνη έγινε

ανάλαφρη σαν πούπουλο. Όταν πήγε να την αδειάσει, αντί για μπετόν έπεφταν από μέσα ροδοπέταλα, που πετούσαν στον αέρα και την έραιναν ολόκληρη σαν νυφούλα. Κι όταν άρχιζε να τα σκορπάει ο αέρας από πάνω της, έφτανε ο ραΐς με μια άλλη λεκάνη κι έπαιρνε χούφτες χούφτες από μέσα τ' ανθοπέταλα και της έραινε το κεφάλι.

Την επομένη ο ραΐς πήγε στον πατέρα της και τη ζήτησε σε γάμο.

Ήταν απομεσήμερο. Η ατμόσφαιρα ήταν βαριά. Η διαύγεια και το διάφανο φως του νότου είχαν χαθεί. Μια θολούρα τύλιγε το τοπίο.

«Έρχεται χαμοΐνι», ανήγγειλε η Ουμ Γιούσεφ στους γείτονες.

«Το είπε η Ουμ Γιούσεφ! Έρχεται χαμοΐνι, ένας καυτός αέρας», μετέδωσαν αυτοί.

Σε λίγο ο ορίζοντας άρχισε να κιτρινίζει. Ένας καυτός αέρας έφτανε απ' την έρημο της Νουβίας και μπούκωνε την ατμόσφαιρα με μια ψιλή κίτρινη σκόνη, που δυσκόλευε την αναπνοή.

Οι φελάχοι και οι εργάτες σκέπαζαν τη μύτη και το στόμα με τις ανασηκωμένες γκαλαμπίες και συνέχιζαν τη δουλειά.

Μέσα στο εκκοκκιστήριο η ατμόσφαιρα ήταν πνιγηρή όχι μόνο απ' την κίτρινη σκόνη που έμπαινε από τις φαρδιές χαραμάδες των κλειστών παραθύρων. Ένα

ψιλό χνούδι βαμβακιού απλωνόταν παντού στην αίθουσα, προκαλώντας βήχα στα ανήλικα παιδιά που δούλευαν στον ασφυκτικό εκείνο χώρο.

Τα γρανάζια της παλιάς βαμβακομηχανής έτριζαν και ο δαιμονισμένος θόρυβος του μοτέρ έκανε να τρέμουν όλα τα αντικείμενα μέσα στην αίθουσα. Καμία μέριμνα εκ μέρους των ιδιοκτητών για το χνούδι που πλανιόταν στον χώρο εργασίας. Τα παιδιά άδειαζαν τα κοφίνια με το μπαμπάκι στο πάτωμα, πάνω σε ψάθες, και γέμιζαν τα πνευμόνια τους με τη θανατηφόρα σκόνη.

Η Ζακία, η δισεγγονή της Ουμ Γιούσεφ, δούλευε τρία χρόνια σ' εκείνη την κόλαση. Ήταν ένα δεκαπεντάχρονο κορίτσι, αδύνατο, με μαύρους κύκλους γύρω από τα μεγάλα εκφραστικά μάτια του. Πότε πότε ένας οξύς, ξερός βήχας τράνταζε το εύθραστο σώμα της.

Η Ζακία με πολύ κόπο κουβάλαγε τα φορτωμένα κοφίνια. Με το αναποδογύρισμά τους αναδυόταν η ψιλή σκόνη του πάτου προκαλώντας της κρίση ασταμάτητου βήχα.

Η μάνα της, εργάτρια κι αυτή στο εκκοκκιστήριο, την κοίταζε με πόνο, χωρίς να μπορεί να της προσφέρει καμία βοήθεια. Όλοι την κοίταζαν και κανείς δεν τολμούσε να κουνηθεί απ' τη θέση του.

Η κρίση της μικρής οξύνθηκε περισσότερο, άγγιζε σχεδόν τα όρια ασφυξίας. Όσπου, σ' έναν ύστατο παροξυσμό βήχα, ανάβλυσε απ' το νεανικό στόμα πα-

χύρρευστο ολοκόκκινο αίμα. Η μικρή έχασε τις αισθήσεις της.

Η μάνα της, κλαίγοντας, μετέφερε με τη βοήθεια άλλων εργατών την κόρη της στην Ουμ Γιούσεφ, τη γιαγιά της.

«Γιαγιά, σώσε το παιδί μου, το αφήνω στην αγιοσύνη σου», είπε με σπαραγμό και της φιλούσε τα χέρια. «Πάω στ' άλλα μου παιδιά. Θα 'ρθω αύριο πριν από το χάραμα».

Η γιαγιά κοίταξε με πόνο το σχεδόν άψυχο κορμάκι της μικρής.

Απ' τη γωνία, κοντά στην ψάθα όπου είχαν πλαγιάσει τη Ζακία, πήρε κάτι μικρά σταμνάκια που περιείχαν λάδια, αλοιφές, μαντζούνια και βότανα. Συγκέντρωσε τον νου της στο ασάλευτο κορμί της μικρής κι άρχισε να εφαρμόζει με πίστη τη θεραπευτική της τέχνη. Μα, όταν οι ώρες άρχισαν να περνούν χωρίς αποτέλεσμα και τα ωραία μάτια της Ζακία έμεναν σφαλιστά, η προσφυγή στη μυστική της δύναμη ήταν η μόνη ελπίδα. Τότε τα χείλη της ψιθύρισαν προσευχές, φράσεις απ' το Κοράνι, μυστικές δικές της συνταγές.

Μες στη βαθιά σιωπή της νύχτας, κάτω απ' το τρεμουλιαστό φως της λάμπας, η Ουμ Γιούσεφ είδε με τρόμο τον θάνατο πάνω στο χλομό πρόσωπο του παιδιού. Τότε έλυσε το μαντίλι απ' το κεφάλι, έσυρε σπαρακτική κραυγή, ξερίζωσε τούφες τ' άσπρα μαλλιά και έπιασε το μοιρολόι.

Ο Καρίμ, ο μεγάλος αδελφός της Αμίνα, είχε εγκαταλείψει κι αυτός τις σκληρές αγροτικές δουλειές στο κτήμα του πασά και είχε ακολουθήσει τον δρόμο του πατέρα. Είχε κουτσομάθει τις ξένες γλώσσες και τα κατάφερνε αρκετά καλά με τις ξεναγήσεις.

Ένα βράδυ, καθισμένος σε μια γωνιά της λασπόχτιστης κατοικίας, κάτω απ' το φως της λάμπας, περιεργαζόταν μια σκληρή πέτρα. Την κοίταζε μέσα στη χούφτα του, την ψηλάφιζε με τα δάχτυλα, έψαχνε τον παλμό της, αναζητούσε επικοινωνία μαζί της. Προαιώνια η πρόκληση, η αναμέτρηση του ανθρώπου με το σκληρό υλικό, η ανάγκη της δημιουργίας. Ο Καρίμ βάλθηκε να μετρηθεί με το σκληρό υλικό και να του δώσει πνοή. Με ένα μικρό σφυράκι κι ένα υποτυπώδες εργαλείο άρχισε να το σκαλίζει.

Κάθε βράδυ πελεκούσε την πέτρα. Μικρές φελούκες, ζώα, σκύλοι, αγελάδες ζωντάνευαν, έμοιαζαν αληθινά. Μικρά πέτρινα παιχνίδια, που τα μοίραζε στα παιδιά να παίζουν. Ένα βράδυ, χωρίς να καταλάβει πώς, δημιούργησε ένα μικρό ολόσωμο είδωλο του πατέρα του ενώ κοιμόταν.

«Τα χέρια σου είναι ευλογημένα απ' τον Αλλάχ, Καρίμ», του είπε μια μέρα η Αμίνα με θαυμασμό. «Αυτά που κάνεις να τα πουλάς, να κερδίζεις τη ζωή σου καλύτερα».

«Και πού να τα πουλάω;»

«Στους τουρίστες».